

ISSN: 2651-4451 • e-ISSN: 2651-446X

Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation

2022 33(1)56-62

Meryem BÜKE, MSc, PT¹
Nesrin YAĞCI, PhD, PT¹

¹ Pamukkale Üniversitesi, Fizik Tedavi ve
Rehabilitasyon Yüksekokulu, Denizli, Türkiye

Correspondence (İletişim):

Meryem BÜKE, MSc, PT
Pamukkale Üniversitesi,
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu,
Denizli, Türkiye
Telefon : 0258 296 42 98
E-mail : meryem_buke@hotmail.com
ORCID : 0000-0002-5700-9407

Nesrin YAĞCI
E-mail: nesrinyagci@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-5669-4932

Received: 27 Mayıs 2021 (Geliş Tarihi)
Accepted: 13 Ocak 2022 (Kabul Tarihi)

Content of this journal is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

FİZİK TEDAVİ VE REHABİLİTASYON YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: TEK MERKEZLİ ÇALIŞMA

ARAŞTIRMA MAKALESİ

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini tespit etmek ve sınıflara göre tükenmişlik düzeylerini incelemektir.

Yöntem: Çalışmaya 2016-2019 yılları arasında Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu'nda öğrenim gören 1156 öğrenci (yaş= 21,36 ± 1,71) dahil edildi. Veriler demografik bilgi formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu (MTE-ÖF) ile toplandı.

Sonuçlar: MTE-ÖF alt başlıklarından tükenme ve duyarsızlaşma skorları cinsiyet, ikamet yeri, sigara- alkol kullanımı, maddi zorluk ve alttan ders alma durumundan etkilenirken; yetkinlik skoru ise alttan dersi olan ve maddi sıkıntısı olan öğrencilerde daha yüksek bulundu (p<0,05). Sınıflara göre MTE-ÖF alt kategorileri incelendiğinde tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt başlığından elde edilen skorlar 1. sınıftan 4. sınıfa gidildikçe artış gösterdi (p<0,001).

Tartışma: Çalışmamız 1. sınıftaki öğrencilerin en az tükenmişlik skoruna sahip olduğunu göstermektedir. Tükenme, duyarsızlaşma ve yetkinlik skorları ilerleyen yıllarda artmaktadır. Gözlenen bu artış, sınıf düzeyi ile birlikte artan uygulamalı ders sayısından kaynaklı olabilir.

Anahtar kelimeler: Anket, Fizik Tedavi, Tükenmişlik, Öğrenciler

EXAMINATION OF BURNOUT LEVELS OF STUDENTS IN PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION SCHOOL: A SINGLE CENTER STUDY

ORIGINAL ARTICLE

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study is to determine the burnout levels of the students in Physical Therapy and Rehabilitation School and to examine their burnout levels according to the classes.

Methods: A total of 1156 students (age = 21.36 ± 1.71) studying at Pamukkale University School of Physical Therapy and Rehabilitation between 2016 and 2019 were included in the study. The data were collected using the demographic information form and the Maslach Burnout Inventory-Student Survey (MBI-SS).

Results: While the scores of exhaustion and cynicism among the subtitles of MBI-SS were affected by gender, place of residence, smoking-alcohol use, financial difficulties, and taking lessons from below; the efficacy score was found to be higher in students taking lessons from lower class and financial difficulties (p <0.05). When the MBI-SS subtitles were examined according to the classes, the scores obtained from the subtitle of exhaustion, cynicism, and efficacy increased from the 1st grade to the 4th grade (p < 0.001).

Conclusion: Our study shows that students in the first year have the least exhaustion score. Exhaustion, cynicism, and efficacy scores increase in the following years. This increase observed may be due to the number of applied lessons increasing with the grade level.

Key Words: Survey, Physical Therapy, Burnout, Students

GİRİŞ

Tükenmişlik, kişilerarası stres faktörlerine uzun süreli bir yanıt olarak ortaya çıkan psikolojik bir sendromdur (1). İnsan hizmetleri, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi insan odaklı mesleklere yönelenlerin maruz kaldıkları mesleki bir zarar olarak kabul edilmektedir (2). Tükenmişlik sendromu da daha çok meslek yaşantısı ve iş ile ilgili bir kavram olmasına karşın, öğrenciler arasında sıklıkla yaşandığına yönelik çalışmalar yer almaktadır (3-7). Öğrenci tükenmişliği, ders taleplerinden dolayı tükenmiş hissetme, ders ve çalışmalarından uzaklaşma ve duyarsızlaşma ile akademik alanda yetkin olmama veya değersizlik duygularının hissedilmesi biçiminde yaşanan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (8).

Bazı meslek gruplarında, öğrencilik sürecinin belli dönemlerinden itibaren mesleki uygulama yapımları ve insanlarla yoğun iletişimde bulunmaları gerekmektedir. Sağlıkla ilgili bölümler bu grup içindedir. Sağlık alanında çalışanlar sürekli olarak hastaların ihtiyaçlarına karşılık vermekte, yaşamları tehlike altında olan, ölmekte olan ve ağrı-acı çeken insanlarla çalışmakta, aile ve hastaların büyük beklentileri ile karşılaşmaktadır (9).

Ülkemizde yapılan çalışmalara baktığımızda sağlık alanında okuyan grup içinde ebellek, hemşirelik, sağlık yönetimi, tıp fakültesi, diş hekimi öğrencilerinin tükenmişliğinin değerlendirildiği çalışmalar olsa da fizyoterapi öğrencilerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır (4-7,9-12). Yapılan çalışmalarda fizyoterapi öğrencileri üniversite öğrencileri için seçilen evrenin sadece bir bölümünü oluşturmaktadır (13). Sınıflara göre fizyoterapi öğrencilerinin tükenmişlik değişimi ise incelenmemiştir.

Bu çalışmanın amacı Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini tespit etmek ve sınıflara göre tükenmişlik düzeylerini incelemektir. Çalışmamızın sonuçları ile sağlıklı bir yönlendirme sisteminin kurulup öğrencilerin ilgi, yetenek ve beklentilerinin karşılanabilmesine rehber olunması ve literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

YÖNTEM

Çalışmamız Pamukkale Üniversitesi Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 60116787-20/34253 sayılı kurul kararı ile onay-

lanmıştır. Katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve yazılı onamları alınmıştır.

Çalışmamız, toplam 1156 (665 kadın, 491 erkek) öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma evrenini 2016-2019 eğitim-öğretim yıllarında Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu'nda öğrenim görmekte olan gönüllü öğrenciler oluşturmuştur. Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu örgün eğitim öğrencisi olan ve anketi doldurmayı kabul eden öğrenciler çalışmaya dahil edilirken Erasmus programında olan öğrenciler ve başka okullardan gelen öğrenciler (dikey geçiş, yatay geçiş, Farabi değişim programı vb.) çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın Uygulanması

Uygulama öncesi katılımcılarla yüz yüze görüşülerek araştırma konusu ve amacı hakkında bilgi verilmiş, öğrencilere çalışmaya katılıp katılmama kararının kendilerine ait olduğu, anketlerin üzerine isim yazmamaları, elde edilen bilgilerin çalışma dışında kullanılmayacağı ifade edildikten sonra araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden formları doldurmaları istenmiştir. Anket değerlendirmesi yaklaşık 5-10 dakika sürmüştür. Veriler öğrencilerin sınav döneminde vize sınavları öncesinde toplanmıştır. Bütün verilere vize sınavları öncesinde ulaşılmış, öğrenciler formları bir kez doldurmuştur.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Veri Formu

Öğrencilerin yaş, cinsiyet, ikamet ettiği yer, sigara ve alkol kullanımı, maddi zorluk çekip çekmediği, alttan ders alıp almadığı yer almaktadır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu (MTE-ÖF)

Schaufeli ve ark. tarafından 2002 yılında geliştirilen değerlendirme envanterinin Türkçe uyarlaması Çapri ve ark. tarafından 2011 yılında yapılmıştır (8,14). Ankette 13 maddeden oluşan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu alt faktörler "tükenme (5 madde)", "duyarsızlaşma (4 madde)" ve "yetkinlik (4 madde)" olarak isimlendirilmiştir. Ölçek beşli likert tiptedir ve ölçek maddeleri "hiçbir zaman:1", "bazen:2", "genellikle:3", "çoğu zaman:4", "her zaman:5" biçiminde puanlanmaktadır. Tükenme ve duyarsız-

laşma alt ölçeklerinden elde edilen yüksek puanlar ve ters puanlandığı için yetkinlik alt ölçeğinden alınan düşük puanlar tükenmişliğin arttığını göstermektedir (14).

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows v.25.0 kullanılarak analiz edilmiştir (Statistical Package for Social Sciences Inc. Chicago, IL, ABD). Tanımlayıcı istatistikler için ortalama \pm standart sapma (Ort \pm SS), frekans ve yüzdelik (%) kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere ait verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca, verilerin çarpıklık ve basıklık (skewness ve kurtosis) değerleri kontrol edilmiştir. Çalışmada karşılaştırmalar için Kruskal Wallis H Testi, Mann Whitney U Testi ve Çok Gözlü Ki-kare Testi kullanılmıştır. Etki büyüklüğünü göstermek için Cohen d değeri (d) verilmiştir. Önemlilik derecesinde $p<0,05$ anlamlı olarak alınmıştır.

SONUÇLAR

Araştırmamızda yaş ortalaması $21,36\pm 1,71$ yıl olan 1156 üniversite öğrencisinin sınıf düzeyine göre demografik veri dağılımları ve bu verilerin sınıflar arasında karşılaştırması Tablo 1'de gösterilmiştir.

Demografik veri dağılımları sınıflara göre incelendiğinde 1. sınıf öğrencilerinin %75'i ve 2. sınıf öğrencilerin %45'i yurtda ikamet ederken, 3. sınıftakilerin %38,10'u, 4. sınıftakilerin ise %42,20'sinin arkadaşları ile ikamet ettikleri tespit edilmiştir. İkamet yerleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Öğrencilerin sigara kullanım durumlarının da sınıflara göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p=0,018$). Alt dönemden ders alma durumları incelendiğinde, öğrencilerin %70'i alttan ders almadıklarını bildirmişlerdir. Sınıflar karşılaştırıldığında aradaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Öğrencilerin maddi durumları sorgulandığında, büyük çoğunluğunun (%53,10) maddi zorluk yaşadığı ve sınıflar arasında bu bakımdan anlamlı farklılıklar

Tablo 1. Sınıflara Göre Demografik Veri Dağılımları ve Karşılaştırılması

Değişkenler	Tüm sınıflar (n=1156)	1.Sınıf (n=88)	2.Sınıf (n=297)	3. Sınıf (n=349)	4.Sınıf (n=422)	p*
	Ort \pm SS	Ort \pm SS	Ort \pm SS	Ort \pm SS	Ort \pm SS	
Yaş (yıl)	21,36 \pm 1,71	18,56 \pm 0,88	20,38 \pm 1,33	21,42 \pm 1,12	22,59 \pm 1,32	<0,001
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	p**
İkamet yeri						
Aile/yakını	129 (11,20)	9 (10,20)	25 (8,40)	43 (12,30)	52 (12,30)	<0,001
Yurt	401 (34,70)	66 (75)	134 (45,10)	108 (30,90)	93 (22)	
Arkadaş	416 (36)	9 (10,20)	96 (32,30)	133 (38,10)	178 (42,20)	
Yalnız	210 (18,20)	4 (4,40)	42 (14,10)	65 (18,60)	99 (23,50)	
Sigara kullanımı						
Evet	307 (26,60)	16 (18,20)	71 (23,90)	87 (24,90)	133 (31,50)	0,018
Hayır	849 (73,40)	72 (81,80)	226 (76,10)	262 (75,10)	289 (68,50)	
Alkol kullanımı						
Evet	322 (27,90)	21 (23,90)	73 (24,60)	101 (28,90)	127 (30,10)	0,316
Hayır	834 (72,10)	67 (76,10)	224 (75,40)	248 (71,10)	295 (69,90)	
Altan ders alma						
Evet	345 (30)	0 (0)	83 (27,90)	121 (34,70)	141 (33,40)	<0,001
Hayır	811 (70)	88 (100)	214 (72,10)	228 (65,30)	281 (66,60)	
Maddi zorluk						
Evet	614 (53,10)	32 (36,40)	164 (55,20)	183 (52,40)	235 (55,70)	0,009
Hayır	542 (46,90)	56 (63,60)	133 (44,80)	166 (47,60)	187 (44,30)	

Ort: Ortalama; SS:Standart Sapma;*: Kruskal Wallis H-Test; **: Çok gözlü Ki-Kare testi

Tablo 2. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre MTE-ÖF Puanlarının Karşılaştırılması (n=1156)

Değişkenler	n	MTE-ÖF		
		Tükenme Ort ± SS	Duyarsızlaşma Ort ± SS	Yetkinlik Ort ± SS
Cinsiyet				
Kadın	665	16,02±4,73	10,6±3,80	11,87±2,81
Erkek	491	15,47±4,97	11,84±4,20	11,84±3,05
p*		0,044	<0,001	0,770
İkamet yeri				
Aile/ yakınları	129	14,11±4,23	9,68±3,37	12±2,91
Yurt	401	15,42±4,61	10,66±3,78	11,62±3,01
Arkadaş	416	16,67±5,15	11,98±4,21	12,05±2,92
Yalnız	210	15,77±4,65	11,21±4,07	11,84±2,67
p**		<0,001	<0,001	0,288
Sigara Kullanımı				
Evet	307	16,98±4,98	12,05±4,24	11,93±2,97
Hayır	849	15,35±4,72	10,79±3,89	11,83±2,89
p*		<0,001	<0,001	0,666
Alkol kullanımı				
Evet	322	16,95±5,08	12,07±4,30	11,80±3,04
Hayır	834	15,44±4,70	10,76±3,85	11,88±2,86
p*		<0,001	<0,001	0,648
Alttan ders alma				
Evet	345	16,67±4,83	12,17±4,08	12,25±3,10
Hayır	811	15,41±4,80	10,68±3,91	11,69±2,81
p*		<0,001	<0,001	0,002
Maddi zorluk				
Evet	614	16,66±4,83	11,79±4,16	12,03±3,06
Hayır	542	14,8±4,65	10,37±3,71	11,66±2,72
p*		<0,001	<0,001	0,041

Ort: Ortalama, SS:Standart Sapma; *Mann Whitney-U Test, **Kruskal Wallis H-Test

rın olduğu tespit edilmiştir (p=0,009) (Tablo 1).

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre MTE-ÖF puanlarının karşılaştırılması Tablo 2'de gösterilmiştir. Cinsiyete göre incelendiğinde tükenme skoru kadın öğrencilerde (p=0,044; d=0,11), duyarsızlaşma skorları erkek öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur (p<0,001; d=0,31). Tükenme ve duyarsızlaşma skoru arkadaşlarıyla ikamet eden öğrencilerde, yetkinlik skoru

ise alttan dersi olan (p=0,002; d=0,19) ve maddi sıkıntısı olan öğrencilerde (p=0,041; d=0,13) daha yüksek bulunmuştur. Sigara kullanan öğrencilerde kullanmayanlara göre tükenme (d=0,34) ve duyarsızlaşma (d=0,32) puanları daha yüksek bulunmuştur (p<0,001). Aynı şekilde alkol kullanan öğrencilerde de tükenme (d=0,31) ve duyarsızlaşma (d=0,33) puanları yüksektir (p<0,001) (Tablo 2).

Araştırmamıza katılan öğrencilerin MTE-ÖF alt bo-

Tablo 3. Sınıfların MTE-ÖF Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	1.Sınıf (n=88)	2.Sınıf (n=297)	3.Sınıf (n=349)	4.Sınıf (n=422)	p*	p**	
MTE-ÖF	Ort. ± SS	Ort. ± SS	Ort. ± SS	Ort. ± SS			
Tükenme	13,14 ± 4,50	14,98 ± 4,56	16,17 ± 4,70	16,60 ± 4,96	<0,001	1.-2. sınıf	0,003
						1.-3. sınıf	<0,001
						1.-4. sınıf	<0,001
						2.-3. sınıf	0,018
						2.-4. sınıf	<0,001
3.-4. sınıf	1,00						
Duyarsızlaşma	9,60 ± 3,88	10,78 ± 3,86	10,90 ± 3,90	11,89 ± 4,13	<0,001	1.-2. sınıf	0,074
						1.-3. sınıf	0,025
						1.-4. sınıf	<0,001
						2.-3. sınıf	1,00
						2.-4. sınıf	0,002
3.-4. sınıf	0,006						
Yetkinlik	11,25 ± 3,00	11,34 ± 3,07	12,10 ± 2,88	12,16 ± 2,75	<0,001	1.-2. sınıf	1,00
						1.-3. sınıf	0,152
						1.-4. sınıf	0,121
						2.-3. sınıf	0,005
						2.-4. sınıf	0,002
3.-4. sınıf	1,00						

MTE-ÖF: Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu; Ort: Ortalama; SS:Standart Sapma; * Kruskal Wallis H-Test;

** Post Hoc Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney-U Testi

yut puanlarının sınıflar arası karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir. Öğrencilerin MTE-ÖF tüm alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde en yüksek puanları 4. sınıfta okuyan öğrencilerin aldığı tespit edilmiştir. Sınıflar arasında istatistiksel olarak fark ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeyini belirlemek amacıyla düzenlenen çalışmamızda MTE-ÖF alt başlıklarından tükenme ve duyarsızlaşma skorları cinsiyet, ikamet yeri, sigara- alkol kullanımı, maddi zorluk ve alttan ders almadan etkilenirken; yetkinlik skoru ise alttan dersi olan ve maddi sıkıntısı olan öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Sınıflara göre MTE-ÖF alt kategorileri incelendiğinde 4. sınıftaki öğrencilerin tükenmişlik skoru daha yüksek bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde üniversite öğrencilerinde tükenmişlik durumunu inceleyen birçok çalışma olduğu görülmektedir. Ancak, fizik tedavi ve rehabilitasyon yüksekokulu öğrencileri ile gerçekleştirilen ve sınıflara göre tükenmişliklerini karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. İn ve ark. üniversite öğrencilerindeki tükenmişliği ve yaşam doyumunu inceledikleri çalışmalarında 1997 üniversite öğrenci-

sini değerlendirilmişlerdir (13). Sadece 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin değerlendirildiği bu çalışmada fizik tedavi ve rehabilitasyon yüksekokulu öğrencilerinin %5'lik kesimi (99 kişi) temsil edilmiştir. Çalışmamızın sonuçları sınıflara göre tükenmişliğin karşılaştırılmasına imkân sağlayıp 4 yıl boyunca meydana gelen değişimi daha kapsamlı olarak sunmaktadır.

Çalışmamızda cinsiyetin tükenme ve duyarsızlaşma skorlarını etkilediği görülmüştür. Tükenme skoru kadın öğrencilerde, duyarsızlaşma skorları erkek öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Literatür incelendiğinde üniversite öğrencilerinde tükenmişlik ve cinsiyet ilişkisini inceleyen çalışmalar çeşitli sonuçlar vermiştir. Kadın cinsiyetin tükenmişlik düzeyiyle anlamlı şekilde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmakla birlikte, cinsiyet yönünden incelendiğinde erkeklerin daha yüksek tükenme puanı aldığını bildiren çalışmalar da vardır (15-18). Cinsiyetlere göre yapılan incelemelerde farklı sonuçların elde edilmesi, çalışmanın yapıldığı popülasyonun sosyoekonomik özellikleri, gelişmişlik düzeyleri ve toplumun bireyden beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanabilir. Ayrıca farklı kültürlerde yapılan çalışmalar da bu çelişkiye neden olabilir. Ülkemizde yapılacak daha fazla sayıda çalışmaları sonuçlarının desteklenmesine ihtiyaç vardır.

Maslach tükenmişlik envanterinde tükenme ve

duyarsızlaşma puanlarındaki artış tükenmişliğin arttığını göstermektedir. Yetkinlik alt başlığı ile tükenmişlik ters orantılıdır. Çalışmamıza katılan öğrencilerin %36'sı ikamet yeri olarak arkadaşlarıyla birlikte kaldığını bildirmiştir. Arkadaşlarıyla kalan öğrencilerde tükenme ve duyarsızlaşma puanları daha yüksek bulunmuştur. Çalışmamızın sonuçlarına göre sigara ve alkol kullanımı olan öğrencilerin tükenme ve duyarsızlaşma puanları da yüksektir. Literatürdeki diğer çalışmalar da bu bulgumuzu desteklemektedir (19,20). Tükenmişliğin okul performansı üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı, ancak tükenmişlik düzeyi yüksek olan kişilerin daha zayıf akademik başarıya sahip olduğu bildirilmiştir (21). Çalışmamızda alttan dersi olan öğrencilerin tükenmişlik değerleri daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda bu öğrencilerin yetkinlik skorlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilerin bir kısmının alttan ders almayı not yükseltme amacıyla kullanmasından kaynaklı olabilir. Ayrıca, maddi zorluk çeken öğrencilerin tükenme ve duyarsızlaşma skorları daha yüksek bulunmuştur ve bu öğrencilerin yetkinlik skorları da aynı şekilde yüksek olarak belirlenmiştir. Bu durumun nedeni maddi sıkıntı yaşayan öğrencilerin hayatta karşılaştıkları zor durumlar ve bunlarla baş etme çabaları olabilir.

Çalışmamızın bulgularına dayanarak son sınıflarda tükenmişlik skorlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bunun nedeni 2. sınıftan itibaren başlayan ve 4. sınıfa gidildikçe artan uygulamalı dersler olabilir. Gürses ve ark. Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon bilim alanı için geliştirilmiş ortak bir müfredat olmadığını belirtirken klinik uygulama için geçirilen sürenin 738,68 saat olduğunu bildirmiştir (22). Tüm verilerin alındığı güz dönemi için Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu'nda dersler, teorik ve klinik uygulama dersleri şeklinde işlenmektedir. Bu derslerin sınıflara göre dağılımına bakıldığında 1. sınıflar 22 saat teorik/6 saat uygulama, 2. sınıflar 16 saat teorik/14 saat uygulama, 3. sınıflar 11 saat teorik/23 saat uygulama şeklinde dağılmakta olup, uygulama dersleri sınıfları takiben artmaktadır. 4. sınıflar ise 14 saat teorik derse sahip olmakla beraber haftalık ders sürelerinin çoğunluğunu hastanede klinik uygulama şeklinde geçirmektedirler. Fizik tedavi ve rehabilitasyon öğrencilerinin sınav kaygı düzeylerinin araştırıldığı bir çalışmada uygulamalı derslerin teorik

derslerden daha çok kaygı oluşturduğu bildirilmiştir (23). Bu durumun tükenmişlik skorlarına yansıdığını ve 4. sınıflardaki tükenmişlik skorlarının bu yüzden daha yüksek olduğunu düşünmekteyiz.

Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu'nda hazırlık sınıfının kaldırılması sonucu 2016 yılında 2. sınıfların mevcudu ikiye katlanmıştır. Bu da normal dağılımı etkilemektedir. 2. sınıflar için hazırlık okuyan grubun ankette sorgulanmaması ve bu grubun ayrıca değerlendirilmesi limitasyonlarımız arasındadır. Çalışmamızda aynı öğrencilerin 4 yıllık takibinin yapılmasıyla daha etkili sonuçlara ulaşılabilirdi. Bu nedenle öğrencilerin rumuz kullanmaması durumu da limitasyonlarımız arasındadır.

Sonuç olarak Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu öğrencileri için tükenme ve duyarsızlaşma skorları ilerleyen yıllarda artmaktadır. Gözlenen bu artış, sınıf düzeyi ile birlikte artan uygulamalı ders sayısından kaynaklı olabilir. Bu nedenle uygulamalı derslerin yoğunluğu sınıflara göre yeniden düzenlenebilir.

Destekleyen Kuruluş: Destekleyen kuruluş yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları: Fikir/Kavram- MB; Tasarım - NY, MB; Denetleme/Danışmanlık - NY; Veri Toplama ve/veya İşleme - MB; Analiz ve/veya Yorumlama - NY, MB; Literatür Taraması MB; Makale Yazımı - NY, MB; Eleştirel İnceleme - NY.

Açıklamalar: Bu çalışma 4-6 Mayıs 2017 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen 6. Ulusal Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Kongresi'nde sunulmuş ve Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi'nde bildiri özeti olarak yayınlanmıştır.

Teşekkür: Çalışmamızın veri analizi sürecinde sağladığı katkılardan dolayı Dr. Öğr. Üyesi Hande ŞE-NOL'a ve katılım sağlayan öğrencilerimize teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Maslach C, Leiter MP. Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*. 2016; 15(2), 103-111.
2. Da Silva RM, Goulart CT, Dias Lopes LF, Serrano PM, Siqueira Costa AL, De Azevedo Guido L. Hardy personality and burnout

- syndrome among nursing students in three Brazilian Universities—an analytic study. *BMC Nurs*. 2014; 13(1),1-6.
3. De Oliva Costa EF, Santos SA, De Abreu Santos ATR, De Melo EV, De Andrade TM. Burnout syndrome and associated factors among medical students: A cross-sectional study. *Clinics (Sao Paulo)*. 2012; 67(6): 573–579.
 4. Ertek İK, Özkan S, Candansayar S, İlhan MN. Tıp fakültesi öğrencilerinde stres, tükenmişlik ve depresyon. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020; 5(1), 10-20
 5. Eroğlu HN, Dündar, M, Kişioğlu AN. Süleyman demirel üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinde tükenmişlik ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 2020; 40(2), 175-182.
 6. Aydın D, Akay B, Baydemir S. Hemşirelik öğrencilerinde tükenmişlik ve etkileyen faktörler. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2017; 7(1), 19-23.
 7. Naçar M, Baykan Z, Çetinkaya F. Erciyes üniversitesi tıp fakültesi birinci ve ikinci sınıf Öğrencilerinde tükenmişlik durumu ve eğitimin etkisi. *Tıp Eğitimi Dünyası Dergisi*. 2012; 35, 9-20.
 8. Schaufeli WB, Martinez IM, Marques-Pinto A, Salanova M, Bakker AB. Burnout and engagement in university students: A cross-sectional study. *J Cross Cult Psychol*. 2002; 33(5), 464–481.
 9. Atalayın Ç, Tezel H, Önal B, Balkıs M, Köse T. Diş hekimliği öğrencilerinde tükenmişlik: ön çalışma. *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*. 2013; 47(3), 6–18.
 10. Kaya ŞD, Ariöz A. Ebe ve hemşire öğrencilerinde tükenmişlik düzeyi ve etkileyen faktörler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2014; 31, 89–99.
 11. Kavlu İ, Pinar R, Acil serviste çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumlarının yaşam kalitesine etkisi. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 2009; 29(6), 1543-55.
 12. Pınar ŞE, Bilgiç D, Demirel G, Akyüz MB, Karatepe C, Sevim D. Sağlık alanlarında okuyan üniversite öğrencilerinin tükenmişlik ve yaşam doyumları arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2015; 14(4).
 13. İn EÇ, Kula KŞ. Üniversite öğrencilerinin tükenmişlik ve yaşam doyumunun incelenmesi: kırşehir ahi evran üniversitesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2019; 32(2), 403-442.
 14. Çapri B, Gündüz B, Gökçakan Z. Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu'nun (MTE-ÖF) Türkçe'ye uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2011; 1 (40), 134–147.
 15. Altannir Y, Alnajjar W, Ahmad SO, Altannir M, Yousuf F, Obeidat A, et al. Assessment of burnout in medical undergraduate students in Riyadh, Saudi Arabia. *BMC Med Educ*. 2019; 19(1), 1-8.
 16. Fares J, Saadeddin Z, Al Tabosh H, Aridi H, El Mouhayyar C, Koleilat MK, et al. Extracurricular activities associated with stress and burnout in preclinical medical students. *J Epidemiol Glob Health*. 2016; 6(3), 177–185.
 17. Chumming WM, Harrison R, MacIntyre R, Travaglia J, Balasooriya C. Burnout in medical students: A systematic review of experiences in Chinese medical schools. *BMC Med Educ*. 2017; 17(1), 1-11.
 18. Tlili MA, Aouicha W, Sahli J, Testouri A, Hamoudi M, MIRAOUİ A et al. Prevalence of burnout among health sciences students and determination of its associated factors. *Psychol Health Med*. 2021; 26(2), 212-220.
 19. Yıldız A, Çiçek İ, Şanlı ME. Sağlık çalışanlarında tükenmişliğin belirleyicileri: sigara ve alkol kullanımına etkisinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2018; 5(3), 126-132.
 20. Dündar C, Köksal EN, Pekşen Y. Tıpta uzmanlık öğrencilerinde tükenmişlik ve etkileyen faktörler: kesitsel bir çalışma. *Türkiye Klin J Med Sci*. 2017; 37(1), 10.
 21. Evers K, Chen S, Rothmann S, Dhir A, Pallesen S. Investigating the relation among disturbed sleep due to social media use, school burnout, and academic performance. *J Adolesc*. 2020; 84, 156-164.
 22. Gürses HN, Alemdaroğlu İ, Tanrıverdi M. Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon fakülte bölümü/yüksekokullarının incelenmesi ve müfredat analizi. *Türk J Physiother Rehabil*. 2014; 25(1),16-27.
 23. Şimşek Ş, Yağcı N, Öztop M, Şekeröz S. Investigating exam anxiety levels of physical therapy and rehabilitation students. *Journal of Higher Education and Science*, 2020; 10(1), 178-182.